

O LE SĀVALI.

O le nusipepa fa'ale Malo, ua fa'asalalauina e le Malo Kaisalika, mo Samoa uma. Lomia i masina uma i Apia.

FA'ATOMUAGA.

O lenei nusipepa na faia i le fa'atonuga a le Kovana Kaisalika e fa'asilasila atu ai i lo tatou atunu'u o Samoa ia uiga o mataupu faale-Mālō. O le mea lea ua igoa ai "O le Sāvāli," auā e pe'i o le alu o le sāvāli ua fa'ao'oina atu ai tala tonu mai le Kovana i itu Mālō ta'itasi i lea nu'u ma lea nu'u.

Ona o lo tatou atunu'u o Samoa e lē tauimate ona o lo'o pouliuli pea i mataupu 'ese'ese tau le Mālō, o lea e fia a'oa'oina ai i latou, ina ia malamalama lelei i uiga ma le aogā o mataupu ma sauniga 'ese'ese ua faia e le Mālō, i lo'o le galuega sili lea a lenei sāvāli, o le fa'ao'oina atu o le malamalama i alii ma faipule. O lenei pepa o le a lomia ai tulafono ma fa'atonuga ua fa'asalalauina e le Mālō, atoa ma o latou faamatalagā; o tala foi o fa'amasinoga ma tala i mea e tutupu i Samoa nei, faapea foi ma tala mai Siamani i Europa, ma isi mataupu aogā e popoto ai i uiga o mea 'ese'ese.

Tulafono mo Fana.

1. O fana na tu'uina atu e le Malo Kaisalika i tagata Samoa, e le pule ai i latou o lo'o taofia na fana, 'a 'ua na o lo latou tausia lava 'ae tuman pea le pule i le Malo Kaisalika.

O lea ia tausia lelei i ai tagata o lo'o i ai na fana.

2 E 20 Maka=\$5 le laisene e mua'i totogi mai i tausaga 'uma lava mo le fa'aogaina o fana ta'itasi.

3. O le Pulenu'u lava na te aoina na tupe ma' matai ma taulele'a o lona nu'u.

4. O Pulenu'u lava iatou te fa'ao'oina mai na tupe o laiseni fa'atasi ma tupe o Lafoga; ia tu'uina mai e pulenu'u o Upolu i le Fale Tiute i Apia, a ia tu'uina atu e pulenu'u o Savaii i le Ametimani i Matautu.

5. E gata lava i fale 'olua na tonu atu i le Malo ona i ai o mea fanafana e fa'atau ai. Ua sa i tagata Samoa ona tefa'atana'i o mea fanafana i o iatou va.

6. O tausaga 'uma lava i le aso 31. Tesema, ia tu'uina mai ai fana uma lava i le Malo Kaisalika se'i iloilo po'o lelei. O fana a Upolu ia tu'uina mai i le Fale Tiute i Apia, 'a 'o fana a Savaii ia tu'uina atu i le Ametimani i Matautu.

O fana 'ua leaga ia toe fausia ai lava 'ae totogi lava e le nu'u e a latou ia fana, vagana ni fana 'ua gau'i i le saunoa po'o le matua fa'atamala o se tagata. O ia fo'i lea na leaga ai e pa'u i ai le mamafa.

7. O le sala e le siliā le 100 Maka po'o aso e 25 i le fale puipui e faasalaina ai le

(a) 'ua na fa'aleaga se fana i lona fa'asaunoa po'o lona matua fa'atamala

(b) ma le 'ua na fa'atau atu mea fanafana i se tasi pe na te fa'atau mai se tasi tagata, 'ae le fa'atau tonu mai se fale 'olua 'ua i ai le laiseni.

8. E 200 Maka le sala po'o le 50 aso e nofo ai i le fale puipui e pa'u i luga o se na te fa'aaogaina se fana i se mataupu e le tusa ma le tulafono po'o se soona mataupu 'ua fa'asa-ina.

9. E faitalia le Kovana pe na te faoesina se fana pe afai 'ae solia se mataupu o lenei tulafono, ma pe afai fo'i 'ua le mafai e matai ona fa'oi'uina o ni finauga i o latou va e uiga i le fa'aaogaina o le fana. O itu fa'apena e fa'aleaogaina ai le laiseni o tupe na mua'i totogi mai.

Apia, 22 Me 1905.

SOLF.

Kovana Kaisalika.

O LE SAVALI.

O le nusipepa fa'ale Malo, ua fa'asalalauina e le Malo Kaisalika,
 mo Samoa uma. Lomia i masina uma i Apia.

O le Fono a le Malo Kaisalika.

Mulinu'u, 12. Setema, 1905.

I le itulā e lua na usu ai le Fono, ua potopoto i le Maota o le Mālō o alii tofia o usugāfono a Itu mālō, ma Lana Afioa le Alii Sili. Ona afio mai lea o Lana Afioa le Kovana, Dr. Solf, ma le Sui Kovana, ma le fa'amasino Kaisalika, ma le Ametimani, ma le Failautusi, atoa ma nisi alii.

Ua amataina le Fono i le fa'afetai na sauni e le Kovana mo le fesilafa'iga. Ona vala'auina lea o alii ua fa'atoā tofia ma ua fa'atautōina i latou i luma o le Kovana ma le Fono.

Ona sausaunoa lea o le Kovana ma paū Lana afioa: Fa'afetai ina ua tatou potopoto i le aso nei, ma ua mafai ona tatou fa'atasi ai ma Lana afioa Le Alii Sili sa maua tele i le fa'atafa i aso ua mavae, ma ua tatou fa'atasi fo'i ma usugāfono uma mai lea itu ma lea itu. O le Fono sili lava lenei, o le a tatou filifili ai i mataupu o le Mālō. (Ona toe faitauina lea o le lauga a le Kovana sa faia i le Fono o le aso 14 Aokuso talu ai nei.) O lenei, a'u uō e, ua outou fa'afogaina la'u lauga sa faia ia Aokuso. I le o le uiga o la'u lauga, e pe'i o se tulafono mo aso o lumana'i.

O le toe Fono lenei, ma la'u toe lauga lenei ona 'ou malaga atu lea i Siamani, 'ae 'ou te toe fo'i mai ia Apelila po'o Mē i le tausaga a sau. 'Ou te fa'amcmoe lava o le a outou nofo lelei ma taofi le filemū ma fai lelei le Mālō. O la tatou fa'amāvaega lenei, a e pe'i o le tala ia Fatutoa ma Afia ina ua la nonofo nonofo ua tele aso, ona fa'amāvae ai lea o Fatutoa o le a alu se'i asiiasi i lona aiga i Aleipata, 'ae tali mai Afia sau ia inā alu. "ae 'aue ne'i galo Afia i lona vao." O lenei

afai tou te fa'amuli ia tautuanā le Mālō, a ia tatou toe fetia'i ma le fiafia i se aso o lumana'i, 'ae 'aue ne'i toe tupu se faigatā. E pe'i o le tala ia Tagaloa-i-malo ma lona tuafafine o Niā sa i Vaipu'a, sa fau le va'a o le alii e Mātaisau ma ua lelei fo'i lo latou tau na maua, a ua tagi sā Mātaisau ia Niā, ona maliu lea o Niā ua ta'atia i fafo, 'ae to ai le timu mai ia Tagaloa-a-lagi ona toe soifua ai lea o le tamaita'i ona ta'ua ai nei lea o le timu o le "sau a le ola." O lenei, le Mālō e, ua maliu le Mālō tuai a ua tatou toe maua le "sau a le ola" ua toe faia nei le Mālō fou mo lo tatou nei Atunuu.

O outou Faipule Kaisalika afai tou te le malamalama i se mea, ia fesili atu lava i le Sui-Kovana, o lo'u sui lava lea. O Faipule i Savaii ia outou taofi mau la'u fa'atonuga ia usita'i lava i le Ametimani, o lo'u lina tau-matau lea i Savaii.

O outou Faipule ua talia lava lo outou mana'o sa outou tagi mai ai i so outou totogi, a o le fa'alēlava fo'i o tupe o le lafoga, o lea e tatau ai ona ia toe si'i atu le lafoga i luma ia ta'i 8 Maka le lafoga a taulele'a pe a o'o i le tausaga a sau.

O fale uma sa i Mulinu'u, o fale lava ia o le Mālō, i le ua uma ona faia le fa'atautu'i o na fale ma ua maua ai Maka e 990. O tupe ia o le a tausi ai le Fale Fono.

O le tctogi o le laiseni o fana o le a faia i le ta'i 10 Maka. Afai fo'i 'ou te maua pea ni tala lelei e fiafia ai mo le filemū pea o Samoa, ona mafai ai lea ona toe maua mai o nisi fana, pe i'u fo'i ina maua ta'ito'atasi e le tagata se fana e laiseni.

O Mata'afā ma Manuō sa faitauina i laua fa'atasi i le to'avalu o ē na lepetia le fale pui-pui i Vaimea, a e mulimuli ane ua mautina sa le i ai i laua o lea na fa'amagaloina ai nei.

O lo'o i ai ni finauga i le vā o nisi tamālii ona o mataupu fo'i e uiga i suafa ma le pule i le aiga ua 'ou ma'utinoa fo'i o lea lava mea o se mea tau-alii, e le aogā ona aiā i ai o Fale-upolu, ia o ese lava tulafale 'ae tu'u pea mea e gata i alii. I le ua tatau lava ona se'i tu'u ai pea o le suafa ma le pule i lē o lo'o nofo mai nei i lea suafa, a se'i 'ou fo'i mai mai Siamani ona maua lea se tonu, afai ua le ma'afai se leleiga ona i'u lea ina tu'u i le Komisi.

O le tasi mataupu fo'i e uiga ia Tuloa ma Sauni o lo'o aunu'ua, 'ou te folafola atu nei, o se va'a e mua'i alu atu nei i nā nu'u, e momoli atu ai la'u tusi i le Kovana ia toe fa'afō'isia mai Tuloa ma Sauni mai Niupeletini, ia a'e mai lava i Samoa.

Ua fa'ai'u le Afoga a le Kovana, ona fa'atatau lea o le Mālō i sona tali, ona lauga lea o Pa'ō; le Faipule Aana, ua fa'apea:— Ua fa'afetai ina ua tatou fesilafai ma ua fa'afoga atu le Fono i lau Afoga le Sui o le Kaisa, ua fa'afetai ina ua e le toe fāliu i aso ua mavae. Sauni ia o lau malaga o le a matou nofo tapua'i ia manuia, matou te usita'i lava i lau Afoga, ma o le ā matou feagai ma le Sui-Kovana ma le Ametimani i Savaii, ma Lana Afoga a le Alii Sili. 'Ae pe'i o le upu a le pagota "A e fa'aafo i lou Mālō ia e manatua mai a'u," e pe'i o lau tala fo'i sa fai nei, "a'ua nei, galo Afā i lona vao," a o lau lauga fo'i lenei ua matou 'ūmia o le a matou usita'i i ai.

O TOLO.

O Galuega a Faipule Kaisalika.

Alii e,—

Ua tupu nei lo'u manatu ia te outou, ai lava e lei matuā malamalama i la tatou Fono ananafi le uiga o tofiga fou o lo tatou Mālō Kaisalika ma ai ua outou fa'apea e le tofiga o le Faipule e lo'o asolo atu pea lava i le tofiga o le Ta'ita'i Itu. 'Ae pe mafai fa'apetea tofiga fa'apea o so'u taofi? Ae manū foi ua fa'atatau o'u folafola atu ua lafoa'i le tofiga o le Ta'ita'i Itu 'ae sui ane Faipule ua ta'ito'aina ma ta'ito'atolu ma ta'ito'afā i Itu Mālō ananafi.

A o lenei o le a o'u fa'amatalaina atu le atoa. Ua uma foi ona 'ou mua'i tali atu i le tasi, po'o le a le mea na ala ai ona 'ou fa'atatau i le tofiga lea o le Ta'ita'i Itu? Ua 'ou fa'apetea lea tofiga ona o le aiā ane fua o le fa'atatau galuega a Pulenu'u, ona tupu solo a lea o le toto tigā ma fa'alavelave. Ma ua uma foi ona 'ou fai atu 'ou te fa'amamalu pea lava i tu ma masani lelei fa'a-Samoa, a 'ou te lē fa'amamalu i tu ma masani leaga fa'a-Samoa; i le o le tu fa'a-Samoa lelei lenei e

fa'apea, e tofu lava le nu'u ma tausii i le faiga o upu o lo latou nu'u.

O le mea lea e le maua ai se lelei pe a 'ou tu'u atu Faipule e aiā fua i galuega a alii Pulenu'u ma le tasi foi e le tonu lea faiga. A o le galuega tonu lenei a outou Faipule, e fa'apea:— Ia outou usufono mai fa'alua i le tau-saga i Mulinu'u. Ai foi ua outou silafia le faiga o Mālō malamalama. Ua i ai Faipule latou te fa'atonu-upu atu i o latou tupu po'o peresiteni po'o alii tofia 'ese'ese. E fa'apea foi lā outou. O outou lava o a'u fa'atonu-upu i mataupu maotua uma lava e uiga i mea fa'a-Samoa tatou te talatala lava i ai i a tatou Fono. O nā Fono e le pu'upu'u ni itulā e pe'i o ananafi 'ae matuā tele ona aso se'ia uma lava ma mae'a lelei a tatou galuega, e le iloga pe atoa se vaiasosā atoa pe silia lea. A uma le usugāfono ona outou fo'i loa atu lea i tuā i outou nu'u moui, ona tou alala mai ai lea ma fa'atali mai ai ni tasi fa'atonuga e avatu e mata aogā foi i ai sa outou mau ma so outou taofi e momoli mai ai. O lenei ia fa'afoga mai uma i la outou matagaluega sili lenei e saga tului atu pea lava i aso tou te mālō ai i tuā. A fa'apea ua 'ou poloa'i atu ia te outou, e tou te tusia mai se tala po'o se fa'amatalaga i se mataupu ou te mana'o ai, ona outou fe'auina loa ane lea o se Failautusi o lo'o mau lata ane ia te outou ona latou tusia lea o a outou fa'amatalaga ma tusia ai foi uiga o a outou galuega. O le ala foi lea ua 'ou le fa'ate'aina ai failautusi a alii Ta'ita'i Itu ona o latou lava nā e faia fe'au uma fa'apenā mo alii tofia uma. A o lenei o le a 'ou fa'aali atu le faiga i le va o Faipule ma Leoleo.

O le tofiga o Leoleo e fa'asili lava a latou galuega i le fe'avea'iga o fe'au ma poloa'iga a alii fa'amasino ma alii Pulenu'u.

O le ala foi lea e le fa'agasegase ai outou alii Faipule ua i ai lenā tofiga mamalu i le su'esu'eina o mataupu iti fa'alenu'u, a ua tu'aina atu lava lea matagaluega i le faiga a alii fa'amasino ma Pulenu'u. O lea foi e le aogā ai ona tofu o outou ma se Leoleo. A ona a fa'apea e tou te fia ave se tasi fa'a-le-Mālō i se tasi nu'u, ona alu ane foi lea o le leoleo na te avea. A o le upu ia Upolu, ai e felāta'i ona itu mālō ma Apia, e fa'aavanca mai ai foi le fia fa'afogafoga o le Alii Kovana po'o lona sui i ni fa'atonuga po'o ni tagi tou te aumaia i o la luma. O lona uiga ia outou matuā o'o pea mai lava i Apia, pe a fa'alepupula lelei se uiga o se mea ia te outou.

A o lenei le mataupu ia Salāfai. Ona o lenei motu ua ya i le moana ma Apia, o lea ua 'ou tofia ai le alii o Viliamu Ametimani e tau-nu'u uma atu lava i ai ma sau tonu ai ia te a'u mataupu fa'a-Samoa uma lava.

O la'u tusi atu lenei, a'o ou te le'i folau, auā o le potopotoga ma le aofia o tamaalii ma failauga'i la tatou Fono ananafi ua 'ou matuā olioli ai; ma o le a 'ou teu folau atu nei ma le

lē toe atuatuvaale o lo'u taofi. Ua 'ou matuā fa'amoemoe malosi lava o le a avea puapuagā talu ai nei—na ala ai le pa'ū o le Mālō i Mulinu'u ma aoa'iga fa'avayau mo lo tatou Mālō Fou Kaisalika ua fa'atuina nei.

Ua 'ou iloa lava e to'atele outou o le'i malamalama lelei i le uiga o le feliiua'i o tofiga i lo tatou Mālō fou nei. Ae ui i lea, o lo'o sau aso e tou te silafia lelei ai le malamalama tonu, ona le pine ai lea ona tou fa'afetai mai, ma o le a outou faia ai le upu i le 'Tusi Paia, "O le mea leaga e tupu mai ai le mea lelei."

Ona gata lea, ia outou soifua. Ia mamao fa'atafa ma pulupulusia ia te outou tamaalii ma failauga. Ia manuia Samoa uma, ma ia tatalo i se toe fesilafa'iga matagofie i le tausaga a san, pe a 'ou toe liliu mai, mai le Laumua o lo tatou Mālō o Perelini i Siamani.

Ia soifua,

O a'u

SOLF,

Kovana Kaisalika.

Apia, 13. Setema, 1905.

O le Fa'alupega Fou o le Malo Kaisalika.

Tulou na Lana Afoga mamalu Le Kaisa Siamani, o le Tupu Sili o Samoa.

Tulou na Lana Afoga Le Kovana Kaisalika, o le Sui o le Kaisa, o le vae o lona to'oto'o.

Tulou na Lau Afoga Le Alii Sili, o le fofoga o le Kaisa mo Samoa.

Tulou na le vasega o Faipule Kaisalika o le lagolago i le Mālō.

Tulou na le nofo a vāega i Samoa, ma Alii mau tofiga na tautua i le Mālō.

Fa'atonuga mo Pule i Fa'ateaga Samoa.

1. Ua tofia Pule Fa'atoa'aga ia latou silasila lelei o lo'o fa'ataunu'uina tulafono ma fa'atonuga a le Mālō Kaisalika, e uiga i fa'atoaga a Samoa i Itumālō o lo'o galulue ai.
2. O le galuega sili lava a le Pule Fa'ato'aga ia tausisi i le fa'ataunu'uina o Tulafono ma fa'atonuga e uiga i le totōina o niu.

3. O kuata uma lava e alu ai asiasiga a le Pule Fa'ato'aga i Itumālō e fai ai lana galuega, ma tusia mai ai fo'i se fa'amatalaga ma ia aumai i le Fale Ofisa fou i kuata uma lava e maua ai o latou totoi.
4. Faitalia lava le Pule Fa'ato'aga ma ana fa'asala pe au i le M. 40 pe a ua le usita'i nisi i a latou fa'atonuga. 'Ae fai 'ae fa'a. logogatā pea nisi, ona tusia mai lea o o latou igoa i le Kovana, ia ala mai pea i le Ofisa fou.
5. O Pule Fa'ato'aga ia latou faia se tusi fa'amaoni o sala ua latou maua. Ia tutū fa'atasi mai igoa ma sala ma aumai i le Ofisa fou i kuata uma lava.

Ia Silafia e Tagata uma.

Nu. 1.

Ua matuā tele tagi sa fa'ao'o mai i luma o le Kovana i le fia fai fana-manu o tagata 'ae laiseni. Ua le mafai ona talia o o latou mana'o, auā ua leai nei ni fana o totoe. O lea foi ua le aogā ai ona aumai o ni tagi fa'apea i le Alii Kovana. A ua uma ona folafolaina e le Kovana i le Fono na faia i le aso 12. Setema, o le a na taumafai ona toe aumai o ni fana-manu pe a toe liliu mai i Samoa nei. O lea e sili ai ona fa'atalitali i ai i latou nā ma le fa'amoemoe o le a maua se fana i aso o i luma.

— o —

Nu. 2.

Ina ua mautinoa lava o lo'o taumafai pea tagata Samoa ona fia malaga atu i Tutuila i tulula, a e manū ua latou iloa ua sā lea mea i le tulafono i Tutuila ma iinei. O le mea lea e matuā poloa'iina ai e le Mālō Kaisalika tagata uma, 'aua lava le faia lea mea, auā o le tulafono i le va o le Mālō o Meleke ma le Mālō o Siamani, o malaga i tulula ua fa'asāina lava. Afai e soli e se tasi lenei feagaiga, e fa'asalaina o ia.

Ina ua mavae le fa'amavaega a Lana Afoga Dr. Solf ma ana uō Samoa i le aso 11 o Setema i Mulinu'u. Na ia talia fo'i le asiasa atu o alii papalagi e to'atele, ma lo latou fa'aloalo ma la latou fa'amanuia ia lelei le malaga ia manuia fo'i lona toe fo'i mai. O le aso To'ona'i, 16 o Setema, i le afiafi, na fai ai le potopotoga tele mo lea lava mataupu. O le aso Sa, 17 o Setema, ua te'a ai o ia, na afiafi tai e le Sui Kovana mo le fa'amavaega a Lana

lika. O le a nofo nei le Sui Kovana i le fale i Moto'otua.

O le aso Sa, 24 o Setema, ua taunu'u mai ai le manua o Siamani o le "Condor" sa i Honolulu. Na asiase a'e le Kapeteni i le Sui Kovana, fa'apea fo'i le Sui Kovana i le Kapeteni. Na fetai'a'i le "Condor" ma le setima o le meli o lo'o afio ai le Kovana i le vasa i le va o Samoa ma Honolulu. O le a nofo iinei le manua i ni nai masina. O le aso 29 o Setema e te'a ai ma Apia a e malaga i Atua. E toe fo'i mai fo'i i Apia nei i le amataga o Oketopa, ona ave ai lea le Sui Kovana i Savaii.

Na potopoto Komisi Samoa mo Fanua ma Suafa i le aso 5 o Setema i le faiga o su'ega. Na amata ona faia su'ega i le Fale Fa'amasino i Apia e pei ona masani ai, ona mavae lea o le fonu a le Mālō i le aso 12 ona polca'iina lea o le Komisi e le Kovana ia si'i atu i le Fale Fonu i Mulinu'u, auā ua tumu pea tagata e to'atele i le Fale Fa'amasino, ua fa'alavelaveina ai galuega o le Fale Fa'amasino, aemaise fo'i galuega a le Komisi. O le mea lea o le a faia uma ai fa'amasinoga fa'apenā i le Fale Fonu i Mulinu'u. Ina ua te'a fo'i le fonu o le aso 12 ona fa'aofi ane lea i le vasega o Komisi nisi alii ua tofia o Tusa, Vui, Laufā, ma Lealamisa. O le aso 19 o Setema na fa'ai'u ai le galuega a Komisi ona fa'amavae lea ua latou ō atu i o latou aiga. O le aofa'i o su'ega e sefulu ma le tolu, o le tusi o tala i ia su'ega ma igoa o itu fa'amasinoga, atoa fo'i ma fa'ai'uga o le a lomā i le fa'asalalauina i le Sāvali o lumana'i. O le aso fo'i e toe potopoto mai ai Komisi o le a fa'aalia fo'i i le Sāvali.

O le Ta'ita'i Su'ega o Komisi mo Fanua ma Suafa, na te fa'asilasila atu nei i itu fa'amasinoga ua tu'u i ai fa'ai'uga latou te totogi mai fa'amasinoga, ma e latou te totogi mai fo'i le ta'i 50 Maka mo a latou tagi, ia latou totogi mai lava tupe i le Teutupe fou ua tofia o Misi Masi i le Fale Ofisa i Matafele 'ae le o le Fale Fa'amasino i Apia. E i ai pea Misi Masi i le Fale Ofisa i Matafele i afa'i uma i le va o le tolu ma le fā.

Silasila Mai.

—o—

O Leta'a i Apia, ma S. H. Meredith, ua manana'o e fai feagaiga e faapea: O Leta'a ua tu'uina atu lona fanua e fa'atau tō atu ia S. H. Meredith. O le igoa o le fanua o Alamagoto. E tuāci i Mātū ma le fanua o Hannemann, Sasa'e i le Ala Moamoa, Sisifo ma Faifeau Pope, Tuaoloa ma le fanua o Leta'a.

O lea fo'i, afai e i ai se tasi po'o nisi e fa'apea e aiā i lenā fanua ma ua fa'apea e tatau ai ona lave i lenā fa'atau tō. Ia fa'aalia mai lava sea lave i lona matuā maliu mai, pe o mai, pe tusi mai se tusi e fa'aali mai ai lea lave i luma o lenei Fa'amasinoga Kaisalika, i Apia, a o le'i o'o i le aso 16. Tesema, 1905. Afai ua te'a lenā aso ua ta'ua muamua a ua aunoa ma se lave ona fa'amauiina lea o lenā feagaiga.

Fa'amasinoga Kaisalika.

Apia, 7. Setema 1905.

(Tusia) IMHOFF,

Fa'amasino Kaisalika.

O LE SAVALI.

O le nusipepa fa'ale Malo, ua fa'asalalauina e le Malo Kaisalika,
mo Samoa uma. Lomia i masina uma i Apia.

O le malaga ua manuia.

—o—

Ua maua ni tusi e le Alii Sui Kovana, ua fa'aali mai ai o lo'o soifuaina le Kovana, ua taunu'u lelei le malaga, ua tino le soifua ua tō i tua Apolima, ua tuana'i le atu ava ma le atu vasa, a o lo ua maua le ava fatafata ua la fesilafa'i lelei ai ma le Alii Pule Ofisa i Perelini, o le alii lea o lo'o nofo feagai ma kolone uma, o ia fo'i sa masani ma Samoa i tausaga ua mavae. Talosia pea lea malaga ma tatou tapua'i ia manuia, ma ia fo'i mai i le tafi o le lagi ma ni pulupulusia, ae tatou fesilafa'i i se aso ma ia tau mai i lelei i le Sui Kovana ma lo tatou Mālō.

LAUPU'E.

O le vala'auina o Faipule Kaisalika uma

—:o:—

E fa'atatau i le poloa'iga na faia e le Kovana, Dr. Solf, i ona aso o lana malaga. O faipule Kaisalika latou te alaala pea i o latou lava nu'u, a e fa'alua i le tausaga ona potopoto i Mulinu'u i le fa'atonuga fa'apenei, latou te filifili fa'atasi ma le Kovana, ma le Alii Sili i mataupu fa'a-le-Mālō, i le sailiga lava ma le fuafuaina o ala i mea e lelei ma le tatau e aoga mo se lelei lava o lo tatou atunu'u.

O le potopotoga muamua o faipule, e faia lea i le masina o Ianuari o lumana'i, i fa'atonuga nei:—

Aso Lulu, aso 3. Ianuari, i le taeao. E aofia muamua i Mulinu'u e faia ai lauga o le feofofoa'iga, o le a maua ai fo'i e faipule lo latou totogi.

Aso Tofi, aso 4, po o le aso Falaile, aso 5., ona faia lea o le fono, e o'o atu lava i le aso Lua, o le aso 16. lea o Ianuari.

Aso Lulu, o le aso 17. O le a fa'ai'u ai ma fai ai le taumafataga, a uma lea ona toe fo'i atu lea o faipule i o latou aiga, ia latou fa'asaga ai i sauniga o le aso soifua mai o le „Kaisa“, o le aso 27 lea o Ianuari.

O lo'u taofi lava lea, o faipule lava latou te fa'atonuina sauniga i o latou itu mālō, fa'atasi ma isi alii tofia, ina ia matuā saunia fa'afiafia o lenei aso taua i tuā ma le mamalu.

O lona lua o potopotoga ma le fono e faia fo'i i le tausaga e 1906. E maua fo'i i se aso o i luma se fa'atonuga e fa'asalalauina.

Ia outou soifua,

O a'u

DR. SCHULTZ,

Sui Kovana Kaisalika,

SILASILA MAI TAGATA UMA.

—o—

Ia fa'afofoga mai lo tatou Mālō, ua o'u maua le tusi mai Savaii a le Alii Ametimani o Viliamu e fa'asino i ē o lo'o fia o maiaga i le

Itu o Tane, o lea fo'i ou te fa'atonu atu ai se'i outou usita'i i lenei tusi o le a lomia i lalo.

O a'u
DR. SCHULTZ,
Sui Kovana Kaisalika.

Silasila mai Alii ma Faipule o Upolu ma Savaii.

1. Ua 'ou faia so'o o malaga i le afi ona o le tausiga o Savaii, 'ou te apoapoa'i atu ai i ē o i ai o latou āiga i le Itu o Tane; 'aua ne'i outou atuatuva'e, auā e le afaina, e mata e leai se fa'alavelave e tupu ona o le mauga mū. Auā o le "Lava" a oso mai le gutu o le afi ona tafe atu lea. Afai e vāvāmamao ma le gutu o le afi ona mate lea ma ua ma'alili, e o'o ina lē toe mafai ona tafe, a ua nofo pea.

2. O malaga tetele fa'a-Samoa ma malaga e uiga i ni maimoaga i le afi. Ua lē tatau ona toe faia i aso nei. Soia fo'i le toe o mai ni malaga tetele i le Gagaifomauga ma le Gaga'e-mauga, auā e faigatā ona tausia i mea tau-mafa, auā ua te'a le maualuga (fuata) ua fa'aleagaina fa'atoaga i le vao e le afi, a o lo'o itiiti nai mea o totoe, o lo'o fai lea ma mea e tausia a'i le itū nei, auā ua oge tetele.

Ia outou soifua,

O a'u o
VILIAMU,
Ametimani Kaisalika.

O nai Tala.

—o—
Nu. 1.

Ua fa'ato'a taunu'u mai nei se alii Foma'i fōu o le Mālō Kaisalika, o Dr. Franke lona suafa, fa'afetai ina ua saogalemū mai. A o le alii Foma'i muamua o Dr. Schwesinger o le a fo'i mai fo'i o ia i le amataga o le tausaga a sau. O i laua ia o le a la tausia fa'atasi le fale ma'i o le Mālō i Leififi.

Nu. 2.

Ua maliu le alii failautusi o Anetipa i Lefaga, sa lelei lana amio ma le fa'aeteete i lona tofiga. Ua tofia nei le leoleo o Siaso i le fai ma sui o Anetipa i le tofiga o failautusi. A o le tama o Titi, ua tofia e sui ia Siaso i le tofiga o leoleo. I le ua uma ona fa'atautōina o i laua e to'alua i luma o le Alii Sui Kovana i le aso 22. Novema 1905. Ia ta'ito'atasi ma fa'aeteete le alii tofia i lona lava ala.

[Nu. 3.]

Ia malamalama lelei lava, o le fonu a le Mālō e muamua lea i le amataga o Ianuari, a o le a solitū le vasega o Komisi se'ia i'u fa'alavelave nei ona fa'atoā fa'atonuina lea o ni aso e fai ai lea galuega.

Nu. 4.

Ua tofia le tulafale o Fa'atili i Matātufu e fai m Pulenu'u i Lotofoga, na te tausia le pitonu'u i sisifo, 'ae tumau pea le tofiga o Pulenu'u ia Tupuola. Ua uma fo'i ona fa'atautōina o ia e le Sui Kovana.

Nu. 5.

O Auva'a, i Salimu i Fagaloa, sa tu'ueseina mai le tofiga o Leoleo i aso ua mavae ona o ni nai pona sa iloa i lana amio. O lenei ua toe maua ni molimau ua fa'aalia ai ua toe lelei lana amio, ma ua mata aogā le a'oa'iga, o lea fo'i ua toe maua ai nei e ia lona tofiga muamua o le Leoleo i le Itumālō o le Va'a-o-Fonoti.

Ua Galue Sese.

Ua uma fo'i ona tala'i ua logo le fu'a ma le pa'ō i lo tatou Mālō, ia fa'asaga lea nu'u ma lea nu'u e fai ni 'aupā lelei mo le sauauli, ae sili lava pā vali. Ua to'aitiiti lava ni nai tagata Samoa ua latou iloa o le mea e matuā faigatā i tagata ona mau fa'atasi ma pua'a.

Ua moni lava o le masani lenā anamua a ona o le tu lea e matuā leaga lava. I nu'u malamalama, ua latou iloa e tupu mai fa'amai i le leaga mai tino o pua'a, ae maise fo'i le fa'avaveina ai o le oti o tamaiti ona o le lē tausia lelei i le fa'amamāina o le otaota ma mea leaga e tutupu mai ona o pua'a. O Samoa fo'i e fa'a-lē-manatu i lenā mea. Afai e oti se tamaitiiti e fa'a-lē-manatu lelei i le ala ua tupu ai ma'i ua ala ai ona oti. Ae matuā sēsē lenā mea mo le fanau, auā o le fa'amoemoega i latou o nu'u i aso o i luma, o le to'atele o tamaiti e oti ua fa'aitiitiina ai fo'i le faitauga o le nu'u, ua suia le to'atele i le to'aitiiti o le a lē ta'ua'i latou i le lalolagi, a o le fa'ato'ateleina o le mamalu lea ma le malosi o āiga. O Samoa o le nu'u mau'oa ma le tele o mea tau-mafa ua lava mo le to'atele, a o lenei ua to'aitiiti ava i ona po nei. Afai ua fa'ato'aitiitia le faitau o Samoa, a ua lē fa'ato'ateleina i ona po nei, ua ala lea mea ona o le fa'atitipa ma le pouliuli. Ua lē na o tamaiti a ua fa'apea fo'i ma e matutua, ua matuā lavea lava pe afai ua tu'u mai e le Atua se fa'ama'i ia te i tatou, ua matuā mautinoa lava e foma'i papalagi ma ua latou fa'aalia.

o le fa'ama'i lenā e to'atele ai tagata e maliliu i nu'u ua lē teuteuina, ia pei o nu'u o lo'o tausia pea le fa'amamāina o mea uma ia lelei. O le mea lea e le mana'o ai le Mālō ina fa'ata'aloa pua'a i le 'a'ai. O le tasi mea e matuā aogā, o le pā vali lea, a ona faigatā ona fa'amalamalama ia Samoa, auā e le faia i ni tupe ae na'o le galuega e fai, i le ma lona lua, a uma ona faia le pā vali i le amataga e le toe oia se teuteuga. A o pā ma'a e le mapu lava ona teuteuina pea i lea aso ma lea aso. O le mea lava lea ua tu'itu'i atu ai pea le Mālō i nu'u ia faia pā vali ae folafolaina atu ai fo'i ni nai mea alofa e maua pe a uma ona faia pā vali, ma avatu fo'i ia te i latou faitoto'a laupapa mo ala tatala e ui atu ai i totonu. Pagā lava, ua sa'a i tai le upega o Pili, e to'aititi fo'i ē ua malamalama i le taofi lelei o le Mālō Kaisalika, a o le to'atele o tagata ua fa'asaga pea i latou i le fai misa ma fa'alavelave ae le usita'i ma tausi le mana'o o le Mālō. O le mea lenei e iloa ai e matuā tele nu'u i le itū i sasae o Upolu ua matuā leaga lava i le tele o fa'alavelave faigatā o alii ma faipule o nā nu'u, ua na ona saofa'i i le aso atoa ma tau-pulepule i mea leaga ma saili togafiti e fa'aleagaina ai mea uma, a ua ala ai ona lē maua o ni itulā e fai ai se pā vali, a o le tasi itū ua lē galo lava ia te a'u ona ta'u atu, o i ai nisi nu'u e i ai Ulutogia, o si nu'u e matuā laititi, ai e tusa ma le to'avalu po'o le to'asefulu matai, a o le nu'u malosi lava ma le sili, o le tāutasi a lifia matua ma se tasi fo'i alagā upu e fa'apea: o le itiiti a lega mea. O Ulutogia o le nu'u muamua lenā ua matuā faia lelei ia latou pā vali. Mālie lava.

'Ou te ta'u atu fo'i le isi nu'u o Atua o lo'o faia fo'i fa'apenā, a ona e le'i uma, o Falefā lea.

Ua matuā lē taumate lava le mea lelei ia Samoa o le tausiga o le lotu, ma faia o latou Fale Sā vali i a latou lava tupe. A o le finagalo fo'i o le Atua ia 'aua fo'i le fa'atamala i le tausiga o le tinō.

O le Asiasiga a le Sui Kovana i le Motu o Upolu i le fautasi o Saleupolu.

Na te'a ma Apia i le aso Falaile o le aso lea e 3 Novema 1905, taunu'u i Saluafata i le fai ai ni nai fe'au e uiga i mea fa'a-Komisi, ona toe asiasi mea i Lufilufi i le malōlō ai, ae tofā i Faleāpuna. Ua malamalama le taeao o le aso To'ona'i ona asiasi lea i le ta'auta, ua ui a'e i Solaaua fa'aifo i Manunu ma Lalomauga ma Falevao, ae tofā i Falefā.

Ua o'o i le taeao o le aso Sā, ona toe asiasi lea o le Sui Kovana i le fa'ato'aga i Solaaua, ae fo'i mai i le afiafi ona malaga loa lea i Fagalaoa, ae tofā i Salimu. O lo'o lelei pea lea itu i le nofo filemū.

Ua laga pō le malaga ina ua nofoa'i o ata matua, ae mālō paū malamama i Amaile, ona fa'asāvali lea o le malaga i le Miō se'ia o'o i Lalomānu ona tofā ai lea.

Se'i tu'u lava le tala a se'i 'ou fai atu i lo tatou Malō, se'i silasila mai lava i le tala i lenei itū o Atua, o si tala nusumususu fo'i ae leai se tasi e fa'atu'u'ala o le tai e pisi mea fa'apea.

Ua malamalama le taeao o le aso Lua, ona toe taliu lea o le uto ua fo'i i Salea'aumua, ona o maseiga fa'a'umi'umi ua gāse tausaga, talu le suafa o Tafua. Ua fonoa Lalovi ona tula'i lea o le Sui-Kovana i le paū lana Afioaga ua fa'apea: "Ua malieō le alofa o le Atua ua tatou fesilafa'i, o lo'o maualuga le aoina i Alaalamalae ma oulua Matua, fa'apea foi lo oulua faleilua. Ua tatou potopoto i le aso nei ona o le mataupu lava e fa'asino i le aiga o sā Tafua. E toe ina a 'ou mā i ta'u atu o lenei mea i luma o tagata, auā e lē o se mala e tupu i se aiga fa'alemamalu, o lea fo'i sa 'ou taofi ai, o le uta a le poto e fetāla'i, a o lenei ua siliga tali i seu. Silasila fo'i ua gāse tausaga le mea nei, ua liua le tua ma le alo ia mā galuega alofa ma le Kovana, ae na ona tali lava o i maua i le tuālima, ua na ona fa'alelei a taiau. O lenei ua ta'atia le tagi i luma o le Komisi o le a su'esu'e i se aso. A o oe Salea'aumua ma Alaalamalae, 'alo ese ia o outou ma lenei mea, nei gau le tila tu'u i Manono. Tu'ulafoa'i le mea a sā Tafua se'i fa'atamālii ona fai i lo latou vā, ae sagai mai Salea'aumua i na fa'alelei lo outou nu'u auā le tulafono.

A o oulua Tafua ma Tafua, ia fa'aeteete lava, ua oulua maua tofiga o le Mālō, o Fa'usuusu o le Faipule Kaisalika, o Ulu'avē o le Pulenu'u Kaisalika, 'aua nei fesiloi nā tofiga ma upu o le aiga, e leaga le fesopoa'i o mea fa'apea. Soia le fai fa'apito o upu o le nu'u ma mea fa'avāega, a ia usiusita'i Salea'aumua uma i fa'atonuga a le Faipule e uiga i lona tofiga, ia usiusita'i fo'i i fa'atonuga a le Pulenu'u e tusa ma lona tofiga.

Soia le sailiili i ala 'ese'ese e tau'i a'i le leaga i le leaga e matai o le isi itu e fa'asaga i le isi itu, auā o le alā mala lava lea, ina nei taunu'u le upu i le T. P. 'o le afi itiiti e mu ai le vao la'au e tele.'

Ia tafi le lagi i Alaalamalae ma ia mamao ni gasegase ia Salea'aumua ma Matua."

Ona tula'i lea o Fogāvai ua paū mai le tali o le ā fa'alelei; toe tu mai La'ulu ua paū mai le tali, o lo latou loto lava ia fa'alelei, onā

fai ai lea o le fa'aleleiga a Salea'aumua ma Alaalamalae, a o le a fa'aleo i se na te solia.

Ua i'u le fono ona toe li'iu lea, ua asiasi i Satitua, ae moe i Lalomānu, ua po lua ai le malaga.

Ua malama le taeo o le aso Lulu, ona toe taumafai lea o le fa'aleleiga a Satitua, auā o lo'o masesei fo'i i latou ona o le suafa o Te'o, i le ua i'u fo'i ina fa'alelei i Lalomānu o itu e lua, a se'i tu'u pea le upu i le suafa, e oso a'e pea le La, o le aso ma le māta'igatila, o le aso ma le filigā'afa, ae avanoa pea le ala i le Komisi.

Ua o'o i le afiafi, ona faia lea o sira tala-talaga i le va o Aulaumea ma Lemusu ona o le fanua, a ona e lē afāina fo'i o lea mea, ona toe tofā lea o le malaga i Lalomānu, ua o'o i le taeo o le aso Tofi, ona toe fo'i lea i Satitua ua savalia'i tuā'oi o le fanua, o lo'o finau ai Aulaumea ma Lemusu, ua uma lea ona fa'asaga lea o le malaga i le itu o le Fao, ae tofā i Matātufu, toe alu i Falealili ma Safata ma Lefaga, ona tu'u lea lea i Apia i le aso Sa, o le aso lea e 12. Novema.

O lo'o lelei pea ma le filemū ia nu'u uma, e lē o mānusia lava se mataupu fa'amatavale.

LAUPU'E.

Ua silafia lava talu mai le amataga o le tausaga nei, sa poloa'iina ai Fa'amasino e le Mālō Kaisalika ia fa'amauiina e a latou failautusi o ē fananau mai, ma ē maliliu, ma ia tu'uina mai a latou pepa fa'amaui i le Mālō i aso ua fa'atonuina.

O Fa'amasino i Upolu e aumai a latou pepa i le Ofisa fou i Matafele, a o Fa'amasino i Savaii e avatu a latou pepa i le Ametimani Kaisalika o Viliamu. O lenei galuega ua faia pea i nu'u malamalama uma, auā e matuā aogā lava.

O le mea lea ia fesoasoani ai tagata uma i alii tofia o lo'o latou tausia tusi fa'amaui ina ia lelei ona faia, o lea fesoasoani e fa'apea:— A fanau loa mai se tama i se āiga, po'o sē ua maliu ai, ua tatau i le matai po'o se tasi o lea āiga ia ona yave fa'aali atu i le Fa'amasino po'o le Failautusi o lea Itumālō ua fanau ai se tama, e fa'apea fo'i sē ua maliu ai.

O le Fa'amasino fo'i ia fa'aeteete i le tausiga o tusi fa'amaui ia lelei ona faia ina ia leai se sesē e tupu ai ina ne'i toe fa'alēāogāina ai le galuega.

Ua i ai nisi tusi ua aumaia mai Upolu ma Savaii ua foliga ina sili ē ua fananau mai i ē ua maliliu, ae lē mautinoa, o lea ua matou lē popole ai auā (1) E ui ina tele nisi Itumālō o lo'o sili ē fananau mai i ē maliliu, a o isi fo'i Itumālō o lo'o to'atele ē maliliu i ē fananau mai. (2) E le'i fa'apotopotoina lava tusi nei

auā e lē fa'apea e faia ia tusi na'o ni nai masina, a ia matuā tausia pea se'ia fa'ai'uina, ae lē fa'apea e gata mai i ni nai tausaga. (3) O alii tofia latou te tausia tusi nā ma le fa'alēmasani i le galuega, o le a sesēgofie ai lava a latou tusi. O le mea lea o le a lē vave fa'asalalauina ai ia tusi, ae fa'atali se'i tatou maua se i'uga tonu.

Silasila Mai.

O Tofa, i Faga, ma Charles Brunt, i Magia, ua manana'o e fai feagaiga e fa'apea:— O Tofa ua tu'uina atu lona fanua e mautotogi ai ia Charles Brunt. O le igoa o le fanua o Tulo; e tasi le eka lona tele; e i Faga, Fa'asaleleaga, Savaii.

O lea fo'i, afai e i ai se tasi po o nisi e fa'apea e aiā i lenā fanua ma ua fa'apea e tatau ai ona lave i lenā feagaiga mautotogi ia fa'aalia mai lava sea lave i lona matuā maliu mai pe ō mai, pe tusi mai se tasi e fa'aali mai ai lea lave i luma o lenei Fa'amasinoga Kaisalika i Apia a o le'i o'o i le aso 15. Ianuari 1906. Afai ua te'a lenā aso ua ta'ua muamua a ua aunoa ma se lave ona fa'amauiina lea o lenā feagaiga.

Apia, 16. Novema 1905.

IMHOFF,

Fa'amasino Kaisalika.

Silasila Mai.

Ona o le manā'o o le fa'atauoloa o Samuel Meredith, o le sui o lē o itiiti o Su'eina Meredith, ina ia fa'amauiina i le Tusi e fa'amaui ai fanua o le fanua o le a ta'ua mulimuli ane.

O lea fo'i, afai e i ai se tasi po o nisi e fa'apea e aiā i lenā fanua ma ua fa'apea e tatau ai ona lave i le fa'amauiina (mo Su'eina Meredith), ia fa'aalia mai lava sea lave a o le'i o'o i le aso 25. Fepuari 1906.

O ona tuā'oi— o uta, e tuā'oi i le totonuga-lemū o le vaitafe o Tofu i tuāfale o le fale oloa o Misi Moa; o tai, ma le fanua o mautotogi ai Misi Moa; o sisifo, ma le fanua o Misi Moa; sasa'e, ma le Makete.

O le fa'afanua e iloa ai le fanua e maua i le fale o le Fuafanua.

Apia, 20. November 1905.

IMHOFF,

Fa'amasino Kaisalika.